

KAPITTEL 5

Å bli for barnas skyld: Polske småbarnsfedres perspektiver på å bo med familie i Norge

Brita Bungum

Institutt for sosiologi og statsvitenskap,
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Abstract: How do Polish migrant fathers in Norway reflect upon their own, their partner's and their children's sense of belonging and future? And how are the fathers' possibilities for care and breadwinning taken into these reflections? Based on qualitative interviews with migrant fathers from Poland, I use a transnational perspective and the new field of research on migrant fathers as caregivers. The results show that the fathers' care and consideration for their children's needs seems to create changes in these fathers' ways of "being" and "doing" transnational family life. A key finding is that children growing up, starting school, and beginning to take root themselves becomes an important reason for continuing to live in Norway.

Keywords: migrant fathers, care, transnational family life, children, immobility

Introduksjon

Dette kapittelet skal handle om polske migrantfedre som har etablert seg med partner og barn i Norge. Datamaterialet består av kvalitative intervjuer der småbarnsfedre fra Polen er de sentrale informantene. Intensjonen er å utforske de polske småbarnsfedrenes perspektiver på det å ha etablert seg med familie i kombinasjon med jobb i Norge. Hvilke refleksjoner gjør de seg om sin egen, sin partners og sine barns tilhørighet og fremtid i Norge? Hvilken betydning har mulighetene for omsorg og forsørgelse av barna

Sitering: Bungum, B. (2023). Å bli for barnas skyld: Polske småbarnsfedres perspektiver på å bo med familie i Norge. I M. Villa, E. T. Valestrand & J. F. Rye (Red.), *Migrasjon og mobilitet – handlinger, mønstre og forståelser i norsk sammenheng* (Kap. 5, s. 103–123). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.181.ch5>
Lisens: CC-BY 4.0

i disse refleksjonene? Spørsmålene som reises i kapittelet er relevante for migrasjons- og mobilitetsforskningen fordi de handler om å få økt innsikt i polske migrantfedres perspektiver på livet med familie i Norge og hvorfor de, så langt, har valgt å bli værende. I mobilitetsforskningen etterlyses det en større oppmerksomhet om immobilitet, altså hvorfor folk velger å bli og ikke flytter (Schewel, 2019). Selv når det gjelder «migrantbefolkningen» reiser perioder med immobilitet viktige forskningsspørsmål, påpeker Schewel (2019), eksempelvis hvorfor noen migranter blir på reisemålet sitt mens andre reiser hjem eller videre (Halfacree & Rivera, 2012). Dette kapittelet kan slik sett være et bidrag til å få økt forståelse av immobilitet (Schewel, 2019) blant polske migranter i Norge.

Polsk arbeidsmigrasjon til Norge

Mens den «moderne arbeidsinnvandringen» fra slutten av sekstitallet og frem til 1975 var et hovedstadsfenomen i Norge, finner vi i dag utenlandsk arbeidskraft over store deler av landet (Rye & Slettebak, 2020; Østby, 2017). Mange polske arbeidsmigranter jobber i bemanningsbransjen og pendler hjem til familien i Polen. På samme tid er det en betydelig gruppe som har etablert seg i Norge med familie. Barn av innvandrere fra Polen er også den tredje største gruppen norskfødte med innvanderforeldre i Norge (Dzamarija, 2016).

Arbeidsinnvandringen fra Polen har stagnert og blitt mindre siden den lå på topp i årene rundt 2010 (Statistisk sentralbyrå [SSB], 2020). Dette kan henge sammen med at arbeidsledigheten i Polen har gått noe ned (Eurostat, 2020). Resultatet av dette har også vært en minkende familieinnvandring fra Polen (SSB, 2020).

Polakker utgjør fremdeles den desidert største gruppen innvandrere i Norge. Selv om en stor andel av dem flytter hit med familie eller etablerer familie i Norge, er det er på samme tid også polske familier som hyppigst utvandrer fra Norge og hjem til Polen igjen. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at det er flest polske familier som flytter inn i Norge, men også flest polske som flytter ut (SSB, 2020). Det er med andre ord ikke uvanlig at polske familier, etter en periode i Norge, bestemmer seg for å ta med barna og reise hjem igjen til Polen.

De polske småbarnsfedrene i denne studien er altså en del av den store bølgen av polske arbeidsmigranter som har kommet til Norge. I motsetning til migranter som søker asyl og er flyktninger i Norge, tilhører de polske arbeidsmigrantene gruppen EU- og EØS-borgere, som har rett til å reise mellom hjemlandet og Norge så ofte de ønsker. De polske migrantene har også hyppig mobilitet mellom Norge og hjemlandet (Bell & Erdal, 2015).

Det som derfor kan sies å kjennetegne den polske migrasjonen til Norge, er midlertidighet: en flytter til Norge for noen år for å jobbe, for så å reise tilbake til Polen. På samme tid er det en betydelig andel mannlige polske arbeidsmigranter som i utgangspunktet har reist, ofte kanskje med tanke for en kortere periode, men som har valgt å bli værende i Norge. Enten har de etablert seg her sammen med partner og etter hvert fått barn, eller de har migrert sammen med ektefelle og barn fra Polen. Det er nettopp disse som har valgt å bli værende over en lengre periode med barn som vokser opp i Norge, som jeg er opptatt av her.

I kapittelet vil jeg se nærmere på hvordan polske småbarnsfedre reflekterer rundt spørsmålet om livet Norge og hva de tenker om fremtiden. Hvilke refleksjoner gjør de seg med tanke på å bli værende i Norge? Hensikten med kapittelet er å få økt kunnskap om deres erfaringer som arbeidsmigranter og familiefedre i Norge. For å gjøre dette vil jeg utforske hvordan et *transnasjonalt perspektiv* kan åpne opp for økt forståelse og innsikt i fedrenes tanker og praksiser.

Migrantfedre mellom omsorg og økonomisk forsørgelse

I forskning på arbeidsmigrasjon har mannlige arbeidsinnvandrere først og fremst blitt studert som arbeidstagere, ikke som omsorgspersoner. Det har derfor vokst frem en økende kritikk av manglende forskningssøkelys på fedre i migrasjonsfeltet (Dumitru, 2014; Yeates, 2012). Det vokser imidlertid frem et nytt forskningsfelt som utforsker mannlige migranters omsorgserfaringer (Baldassar & Merla, 2014; Palenga-Møllenbeck, 2013). I likhet med det internasjonale bildet har også Norge hatt lite forskning

på migrerende fedre. Mannlige arbeidsmigranter har hovedsakelig blitt studert som arbeidstagere (Arnholtz et al., 2015; Dølvik et al., 2006, 2009; Eldring, 2015; Eldring & Friberg, 2013; Eldring & Trevena, 2007). Men, feltet som handler om mannlige migranter og migrerende fedre ser nå ut til å åpne seg. I de senere år har noen studier satt søkelys på hvordan polske migrantfedre opplever og praktiserer likestilling og farsomsorg og sammenlignet hvordan foreldrepermisjonsordninger brukes i Norge og Polen. Forskningen tyder på at polske migrantfedre som bruker norske velferdsordninger for foreldre i Norge, praktiserer kjønnslikestilling som kan sies å være i tråd med idealene som er innebygget i den norske velferdsstaten (Bell & Pustulka, 2017; Bjørnholt et al., 2017; Bjørnholt & Stefansen, 2018; Korsvik & Warat, 2016; Pulstulka et al., 2015). I vår studie av polske migrantfedres bruk av fedrekvoten fant vi at ordningen ga fedrene tid og mulighet til å ha omsorg for barn. Det resulterte i at fedrene knyttet sterkere bånd til barna sine og lærte hvordan de skulle ta vare på dem, og de opplevde også emosjonelle gevinster av denne erfaringen (Bungum & Kvande, 2022).

Det er også med ståsted og bakgrunn i dette forskningsfeltet jeg vil sette søkelys på mannlige arbeidsmigranter som fedre med omsorg og ansvar for barn. Mens forskningen på dette feltet så langt har vært mest konsentrert rundt spørsmål om likestilling i familiene og småbarnsfedrenes deltagelse i omsorgsarbeidet for de minste barna, vil jeg her søke å få innsikt i hvilken betydning barnas oppvekst i Norge har for fedrenes refleksjoner rundt sin egen, sin partners og sine barns situasjon, tilhørighet og fremtid.

Hochschild påpeker at forskning på mannlige migranter «has focused on their role as economic providers, not on the emotional costs of their work» (Hochschild, 2013, s. 137). Slike emosjonelle kostnader for fedre kan handle om savn og sorg fordi de ikke får være hjemme og nær barna, men må reise til et annet land for å få en jobb som kan forsørge dem (Bungum & Kvande, 2022). I denne sammenheng kan emosjonelle kostnader også tenkes å være en del av det *transnasjonale familielivet* som kan handle om hvordan mulige ulikheter i polske og norske familienormer oppleves samt forståelser av og forhandlinger om ulike «måter å være» polsk småbarnsfar i Norge.

Doucet (2020) viser også hvordan omsorg og forsørgelse i hovedsak fungerer som binære motsetninger i forskningen på fedre. Farsinvolvering er definert av hva fedre gjør som omsorgspersoner, med lite hensyn til hvordan økonomisk forsørgelse også kan være en del av omsorgen for barn. Når forsørgelse blir gitt oppmerksomhet i farsforskningen, blir det satt i et negativt lys, hevder Doucet. I stedet for å fremheve de mulige komplekse konseptuelle forbindelsene mellom omsorg og økonomisk forsørgelse, vektlegges det vanligvis hvordan fedres ansvar for forsørgelse tar tid og oppmerksomhet bort fra omsorgen til barna. Hun argumenterer derfor for at vi trenger narrativer som ivaretar det konseptuelle og praksisbaserte samspillet mellom forsørgelse og omsorg (Doucet, 2020).

Jeg ser at Doucets bidrag til å overskride og utfordre motsetningene mellom omsorg og forsørgelse i farsforskningen kan være fruktbare i utforskningen av de polske migrantfedrenes refleksjoner om migrasjons-erfaringer i dette kapittelet. Også med grunnlag i tidligere forskning (Bungum, 2008) vil jeg argumentere for viktigheten av å se at fedres og mødres muligheter til økonomisk forsørgelse gjennom arbeidslivet berører barns hverdag og livsvilkår i høyeste grad. Ikke bare indirekte, gjennom foreldrenes lønnsbetingelser og arbeidsvilkår som gjenspeiles i barns levestandard og klassetilhørighet, men også direkte gjennom hvordan barna opplever møte med foreldrene når arbeidsdagen er over (Bungum, 2008).

I den følgende analysen i dette kapittelet vil jeg derfor utforske nærmere hvordan samspillet mellom forsørgelse og omsorg kommer frem i polske migrantfedres refleksjoner om fremtid.

Transnasjonale familieliv i Norge

Begrepet «transnasjonal» ble introdusert i migrasjonsforskningen tidlig på nittitallet (Schiller, et al., 1992). Begrepet ble raskt mye brukt og omdiskutert i forskningsfeltet. Men, til tross for omfattende bruk i vitenskapelige debatter, er begrepene «transnasjonalisme» og «transnasjonal familie» fortsatt vanskelig å definere klart og tydelig (Slany et al., 2018, s. 17).

Diskusjonene om hva begrepet «transnasjonal» kan omfatte, og hvordan det kan presiseres, avgrenses og utvikles som teoretisk perspektiver mangesidige og komplekse. Jeg vil ikke å gå detaljert inn i dem her,¹ men jeg vil følge oppfordringen til Levitt og Dehesa (2017), som sier følgende i en diskusjon av transnasjonalisme: «We ask only that researchers know what they mean by the particular set of words they use and that they can explain why they use them» (Levitt & Dehesa, 2017, s. 1520). En grunnleggende definisjon av en transnasjonal familie kan innebære en observasjon av vedvarende bånd mellom familiemedlemmer og slekt på tvers av grenser flere nasjonale stater (McCarthy & Edwards, 2011, s. 187).

I arbeidet med dette kapittelet utforsker jeg hvordan transnasjonale perspektiv kan anvendes for å få økt innsikt i hvordan polske fedre med barn som vokser opp i Norge reflekterer over tilhørighet og fremtid. I denne sammenheng ser jeg Justyna Bell og Maria B. Erdal (2015) sitt bidrag om polske familier i Norge som fruktbart og relevant. De viser at hushold der foreldre drar fra barn i hjemlandet for å få arbeid i et annet land, slik at de lever adskilt i to eller flere forskjellige land, kan forstås som den mest intensive formen for transnasjonale familieliv. Videre skiller de mellom *transnasjonale foreldreskap* og *transnasjonale familieliv*. Transnasjonale foreldreskap innebærer at foreldre og barn lever oppsplittet ved at begge eller en av foreldrene pendler til et annet land for å jobbe, mens barna bor igjen i hjemlandet.² *Transnasjonale familieliv* innebærer derimot at foreldre og barn lever sine liv sammen i ett hushold, men i et annet land enn hjemlandet (Bell & Erdal, 2015). Transnasjonale familieliv kan på denne måten være et perspektiv eller en måte å forstå hvordan de polske småbarnsfedrene som jeg er opptatt av her, erfarer hvordan det er å jobbe og leve med familie i Norge.

Her handler det både om hvilke praksiser disse familiene har med tanke på å krysse landegrenser, men også om emosjonelle prosesser og forhandlinger om identitet. Bell og Erdal (2015) utforsker nettopp dette ved å bruke skillet mellom praksiser «ways of doing» og identitet «ways of being» (Levitt & Schiller, 2004). Det transnasjonale kan altså både

1 For interesserte lesere, se *International Migration Review* (2003), 37(3).

2 EU-nettverket Children Left Behind anslår at 500 000 barn savner sin far, mor eller begge foreldrene som følge av arbeidsmigrasjon. <http://www.childrenleftbehind.eu/>

være «måter å gjøre» og «måter å være på». Førstnevnte gjelder konkrete grenseoverskridende praksiser, som eksempelvis det å reise ofte mellom Norge og Polen eller ha jevnlige besøk fra Polen. Mens måter «å være på» er noe mindre håndgripelig, men det kan handle om emosjonelle prosesser og forhandlinger om identitet og tilhørighet (Levitt & Schiller, 2004). Til sammen handler dette om den transnasjonale migrasjonsopplevelsen, og jeg ser det som en fruktbar inngang til å forstå mer av de polske småbarnsfedrenes situasjon og dermed få belyst de spørsmålene jeg er opptatt av i dette kapittelet.

Metode og gjennomføring av prosjektet

Datamaterialet som ligger til grunn for analysen av polske småbarnsfedres erfaringer med fedrekvoten er basert på arbeidet med prosjektet *Care Deficit, Transnational Fathers and the Norwegian Care Regime* ved Institutt for samfunnsforskning (NTNU) i samarbeid med Elin Kvande ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap (NTNU). Hovedmålsettingen med undersøkelsen var å fange fedrenes opplevelse av velferdsordninger for småbarnsforeldre i Norge. På bakgrunn av dette valgte vi en kvalitativ tilnærming med dybdeintervju som metode.

Arbeidet med å rekruttere informanter til intervju i prosjektet startet våren 2017. Det viste seg å være relativt krevende å få rekruttert polske småbarnsfedre til undersøkelsen. Siden mange av de aktuelle informantene snakket lite norsk eller engelsk hadde vi også utfordringer med språk og det å få formidlet hva prosjektet dreide seg om, at vi eksempelvis ikke representerte det norske barnevernet eller var et statlig organ som skulle kontrollere dem og derfor ønske tilgang på privat og sensitiv informasjon.

Ved hjelp av strategiske forskningsmidler fra Institutt for sosiologi og statsvitenskap (NTNU), fikk vi mulighet til å lønne en polskspråklig sosiolog; Magdalena Hołowińska, som forskningsassistent. Hun brukte kontakter som hun hadde i det polske miljøet, ulike Facebook-grupper og folk hun kom i kontakt med gjennom en lokal polsk kirke. Til tross for tilgang til det polske miljøet var det fortsatt ikke enkelt å få informanter til å stille opp. En begrunnelse for avslag kunne eksempelvis være at omsorg og barn var et tema som en mann ikke hadde noe å si om. Det

kan tenkes at de fedrene som sa ja til intervju i vårt prosjekt også er av dem som positive innstilt til at fedre skal delta i omsorg for barn.

Ved hjelp av forskningsassistenten fikk vi likevel rekruttert og intervjuet informanter til prosjektet. Forskningsassistenten deltok også i utformingen av intervjuguidene for å sikre at vi hadde en fellesforståelse av hva som var sentralt å komme inn på i samtalene. Halvparten av intervjuene ble gjennomført våren 2017, mens de resterende intervjuene ble gjennomført høsten 2017 og våren 2018.

Majoriteten av de elleve fedrene som er intervjuet bor i Norge sammen med barn og partner. Et par av dem har barn og familie som har flyttet tilbake til Polen mens de selv fortsatt jobber i Norge. Det er variasjon i utvalget når det kommer til utdanning og yrke. Seks av fedrene har fagbrev innen ulike felt, to er ingeniører, en jobber som ufaglært innen veiarbeid og to er akademikere ved et universitet. Med unntak av de to universitetsansatte, har alle i denne informantgruppen faste ansettelsesforhold i Norge. Ti av de elleve fedrene har også ett eller flere barn som er født i Norge. De fleste av disse fedrene er veletablerte med en botid med familien i Norge mellom 5–12 år på intervjutidspunktet, men noen av dem har i tillegg erfaring *med å forlate barn* og migrere til et annet land for å forsørge familie.

Alle fedrene i utvalget inngår i heterofile forhold på intervjutidspunktet, og ti av dem har også partner som er født i Polen, mens en er gift med en kvinne fra Asia. Alle partnerne til fedrene i utvalget er yrkesaktive, gjennomgående har flertallet av dem høy utdanning fra Polen, men i motsetning til fedrene har få av dem fått relevant jobb i Norge. (Eksempelvis er en av dem utdannet psykoterapeut og pedagog, men jobber som renholder. En annen er lærerutdannet som lektor i Polen og jobber som assistent på skolefritidsordning (SFO) i Norge). Samtlige av informantene bor i en norsk by med et stort og aktivt polsk miljø, eksempelvis rundt den polske kirken og den polske foreningen.

Et viktig utvalgsriterium var at informantene skulle være småbarns-fedre med nylig erfaring med foreldrepermisjon og/eller kontantstøtte. Alle intervjuene inneholder imidlertid en avslutningsdel der fedrene får snakke om hvilke tanker og refleksjoner de har om fremtiden for seg selv, for familien og for barna. Skal de bli i Norge eller kanskje flytte tilbake

til Polen? Hvilken betydning har barnas oppvekst og liv i Norge for deres vurderinger av om de skal bli eller reise tilbake til Polen? Skal de investere krefter og tid til å lære norsk? Og hvilke konsekvenser vil det i så fall ha å la være? I dette kapittelet er det primært disse spørsmålene analysene vil bli konsentrert om.

På bakgrunn av informantenes situasjon belyser jeg hvordan de reflekterer rundt spørsmålet om fremtiden for seg selv og familien i intervju-samtalene. I analysen har jeg valgt å trekke frem tre av informantenes³ historier. Dette er på samme tid et pragmatisk og et strategisk valg. Pragmatisk fordi det i et kapittel som dette rett og slett ikke er plass til alle informantenes historier, de ville i så fall blitt ganske korte og overfladiske. Strategisk fordi de tre informantene jeg har valgt ut, illustrerer likheter, men også forskjeller i utvalget. Likheter i informantenes historier handler om typiske og felles trekk ved opplevelser av å ha migrert og ha barn som vokser opp i Norge. Men, de tre informantene representerer også ulikheter i måter «å gjøre» og «måter å være på» som polske fedre i Norge. Det er også forskjeller blant de tre når det gjelder botid i Norge, antall barn, utdanning og klassebakgrunn, og dette tilfører variasjoner som kan få frem nyanser i analysen.

I den kommende analysen vil jeg bruke «det transnasjonale som en linse» (Levitt & Dehesa, 2017, s. 1520) for å få økt innsikt i de polske småbarnsfedrenes refleksjoner om livet i Norge med familien. Videre tar jeg med meg Doucets (2020) oppfordring om å utforske samspillet mellom omsorg og forsørgelse. Hensikten er å undersøke muligheter som kan ligge i å fremheve de mulige komplekse konseptuelle forbindelsene mellom omsorg og økonomisk forsørgelse.

Vanskelige spørsmål om fremtiden

Gjennomgående i intervjusamtalene ser jeg at det har vært vanskelig for småbarnsfedrene å si noe om hva de tenker om fremtiden. Det er et spørsmål som får frem ulike dilemma, motsetninger og kanskje

---

3 De tre informantene er anonymisert med fiktive navn i teksten.

ambivalens – og muligens noe de ikke setter ord på så ofte. Jeg har tenkt at kanskje nettopp derfor er disse refleksjonene interessante å utforske.

En av fedrene som hadde bodd lengst i Norge, var Antoni. Han og kona hadde bodd i Norge i ti år. De hadde tre barn som alle er født i Norge. Antoni var i midten av trettiårene på intervjutidspunktet. Familien må kunne sies å være etablerte, i den forstand at både Antoni og kona hadde fast jobb og de hadde kjøpt hus i Norge. De snakket begge norsk, selv om det gikk frem av intervjuet at kona nok behersket norsk best, trolig fordi hun brukte norsk på jobb. Antoni foretrakk engelsk på jobb, fordi han var mer bekvem med det. Antoni var fagutdannet innen dreneringsteknikk og hadde etter hvert fått en stilling som HMS-leder i et større firma innen bygg og anlegg. I tillegg til jobben ga han uttrykk for et stort engasjement for de tre barna. På intervjutidspunktet var han hjemme i permisjon med den yngste, og de to eldste gikk i barnehage og på skolen. Når han snakket om fremtiden, sa han:

Det er veldig vanskelig å forutse hva som vil skje. Kona mi ønsker å flytte tilbake til Polen, men jeg vet jo at det ikke er realistisk. Her i Norge har vi et hus, barna går på skole og alt er organisert. Men, kanskje når barna blir store, så kan vi mer fritt bestemme hva vi vil gjøre ... (Antoni, trebarnsfar og HMS-leder i bygg og anlegg)

Kona til Antoni var lærerutdannet som lektor i Polen. Hun hadde fått godkjent utdannelsen i Norge, men fikk likevel ikke relevant jobb i skolen og jobbet derfor som assistent i skolefritidsordningen (SFO). Dette var trolig en av grunnene til at hun ønsket seg tilbake til Polen. Men, det var også andre grunner til at Antoni holdt muligheten for å reise tilbake åpen. Han fortalte at de begge delte et savn etter Polen, det er et savn etter familie, etter det Antoni kaller «den polske kulturen». Savn etter familie og venner, etter livet i Polen, er noe som de fleste fedrene i denne studien trekker frem i intervjusamtalene. Selv om fedrene ikke lever i transnasjonale foreldreskap (Bell & Erdal, 2015) som innebærer oppsplittede familier der barn og ektefelle bor i et annet land, finner jeg i intervjuene at også det transnasjonale familielivet kan innebære emosjonelle kostnader (Hochschild, 2013) for fedrene. Når Antoni begrunnet hvorfor de likevel

ikke kunne reise tilbake til Polen, handler dette om barna som var etablert i barnehage og skole, om økonomi og om jobbsikkerhet. Det kan tolkes som at konas behov for en relevant jobb kommer i bakgrunnen, men Antoni mente også at hennes muligheter for fast jobb som lærer i Polen var svært små.

I Antonis refleksjoner var omsorgen for barna tett sammenfiltret med behovet for en trygg økonomisk situasjon. «I Polen har vi absolutt ingenting, ikke jobb, ikke et sted å bo. Vi er nødt til å tenke på barna og på økonomien», sa Antoni i intervjuet. Det er nettopp dette samspillet av forsørgelse og omsorg (Doucet, 2020) som kan se ut til å gjøre det umulig å reise tilbake til Polen.

Men til tross for at Antoni ikke så en tilbakereise som realistisk da vi snakket med han, utelukket han likevel ikke muligheten for dette en gang i fremtiden:

Jeg kjenner jo mange norske, vi møtes på jobb og på trening og så kjenner jeg samtidig mange polakker som bor her. Vi lever på en måte i to samfunn samtidig, det polske og det norske – begge er viktig. Men jeg vil alltid bli fremmed for det norske samfunnet, også aldri blir en del av deres samfunn, det kan være flere grunner til det, blant annet språkbarrierer ... jeg snakker jo ikke helt flytende norsk dessverre ... (Antoni)

Opplevelsen av «å leve i to samfunn samtidig» berører kjernen av hva et *transnasjonalt familieliv* kan innebære. Men, på samme tid uttrykte Antoni også at han «alltid vil bli en fremmed for det norske», og dette kan virke litt motsetningsfylt. Det kan også illustrere et poeng fra litteraturen om transnasjonalitet, nemlig at assimilering og varige transnasjonale bånd verken er uforenlige eller binære motsetninger. I stedet er det mulig å tenke på den transnasjonale migrasjonsopplevelsen som et slags spor en er forankret i, samtidig som en svinger mellom vertsland og transnasjonale forbindelser (Levitt & Schiller, 2004, s. 1003).

Hvis vi prøver å se på hvordan det transnasjonale familielivet «gjøres» som praksiser, fortalte Antoni – og de fleste andre fedrene i denne undersøkelsen – at familiene holdt tett kontakt med slekt og venner i Polen gjennom telefon-/videosamtaler og sosiale medier. Det var også svært

vanlig å reise på jevnlige besøk til Polen, men også å få besøk i Norge fra hjemlandet. For de fleste av fedrene vi snakket med var jule- og sommerferie ensbetydende med at familien dro til Polen. Vi fikk også et klart inntrykk i intervjuene med de polske fedrene at de hadde mange venner fra Polen i Norge. De fleste var en del av det polske miljøet i Norge, i den polske foreningen og i den polske kirken.

Antonis liv «i det norske samfunnet» handlet mest om jobben og arbeidsmiljøet der. Selv om han var ansatt i en stor norsk bedrift var det samtidig et internasjonalt miljø der det å snakke engelsk ble «det enkleste». I tillegg har Antoni noen aktiviteter utenfor jobb med kolleger, som trening eller sosiale arrangement i jobbsammenheng.

Barnas liv, derimot, var en tydelig del av det Antoni forbandt med det norske samfunnet. Jo eldre barna ble, jo tettere ble de knyttet til «det norske». Når Antoni bruker benevnelsen «det norske» setter han det i sammenheng med det norske samfunnet familien lever i. «Det norske» er også språket som det forventes at han behersker, men også den norske kulturen, og forventninger om norske «måter å være på» eller måter «å gjøre det på» som foreldre til barn som går i barnehage, på skole og på fritidsaktiviteter. Da barna ble født i Norge gjaldt det først og fremst for Antoni og kona å gjøre seg kjent med de norske permisjons- og velferdsordningene for barn og foreldre, men etter hvert som barna ble større gjorde «det norske» seg mer gjeldende. Først i barnehagen og deretter i skolen, noe som innebar foreldremøter, foreldresamtaler og arrangementer som juleavslutninger eller 17. mai-tog. Da det eldste barnet begynte på skolen ble det eksempelvis aktuelt med fritidsaktiviteter med forventet deltagelse av Antoni og kona. Barnet fikk venner på skolen som ble med hjem på besøk. Dermed ble det også mer kontakt med andre norskfødte foreldre og deres barn. Men, når Antoni sier han at han vil alltid bli en fremmed for det norske samfunnet, kan det kanskje forstås som «en måte å være på» i det norske og i det transnasjonale familielivet mellom Norge og Polen. Når barna snakker bedre norsk enn foreldrene kan det kanskje også oppsto en slags fremmedhet innad i familien? En slags dobbel eller familieintern transnasjonalitet? Antoni forklarer denne fremmedheten først og fremst med at han ikke snakker flytende norsk. Språk og språkbarrierer relatert til barna og familielivet er også et

tilbakevendende tema i alle intervjuene med småbarnsfedrene. Antoni mener at han bør bli bedre i norsk for barnas skyld, men at det ellers ikke er noe han har behov for på jobb eller for sin egen del, ettersom han og familien jo har mange polske venner. På samme tid var han opptatt av at barna skal lære polsk og kjenne tilknytning til Polen og polsk kultur. Antonis omsorgsprosjekt for barna kan forstås todelt. På den ene siden vil han bli bedre i norsk av hensyn til barna. På den andre siden ønsker han også å sørge for at barna også skal bli polske, beherske polsk språk og kjenne «polsk kultur».

Et godt land for barna

På intervjutidspunktet hadde Arthur og kona hans bodd i Norge i åtte år. De var begge yrkesaktive og i full jobb, men i perioden vi snakket med dem holdt kona på med å ta et norsk fagbrev. Arthur var i midten av trettiårene, ansatt i et firma i bygg- og anleggsbransjen, ufaglært, men hadde hatt fast jobb som arbeidsleder i samme firma de siste seks årene. De hadde to barn som begge var født i Norge, det eldste barnet var begynt på skolen. Arthur hadde nylig vært hjemme på permisjon med det yngste barnet, mens kona var i jobb. Arthur la stor vekt på barnas situasjon, da han skulle si hva han tenkte om fremtiden:

Vi ser ikke for oss en framtid i Polen lenger, vi vil ikke flytte tilbake. Den eldste sønnen vår er allerede begynt på skolen, han snakker norsk, har venner her – så det ville ha blitt fryktelig vanskelig for han. Derfor er det ikke mulig for oss å flytte tilbake. (Arthur, tobarnsfar, arbeidsleder bygg og anlegg)

Arthur uttrykker empati med den eldste sønnen som nå snakker norsk og har fått venner på skolen, og dette blir en sentral del av begrunnelsen for familiens immobilitet.

Jeg ser en gjennomgående tendens i intervjuene at fedre som har barn i skolealder ser på det å flytte med familien tilbake til Polen som mindre aktuelt etter at barna er begynt på skolen. At det er vanskeligere å flytte etter at barna begynt på skolen, er en situasjon som mange norskfødte foreldre mest trolig også kan kjenne seg igjen i.

Selv om barna kan se ut til å slå rot i Norge, er likevel kontakten med polske venner i Norge og hyppige reiser tur-retur Norge–Polen utbredt som transnasjonale praksiser i de polske fedrenes familier:

Vi har mange venner fra Polen her i Norge, men våre foreldre, søskenbarn og familie bor ikke her, så på en måte blir dette aldri et hjem for oss. Vi har trukket oss ut av hjemlandet vårt, og lever delt mellom to land. (Arthur)

Opplevelsen av å leve «delt» og av at Norge «aldri kan bli et hjem», slik Arthur forklarer det, er en typisk beskrivelse som jeg kjenner igjen fra flere av intervjuene. Savnet av hjemlandet som Arthur og de andre fedrene beskriver kan forstås som emosjonelle kostnader (Hochschild, 2013) som bæres av hensyn til barna i det transnasjonale familielivet. I likhet med Antonis refleksjoner ovenfor, er det hensynet til barna, som kommer først for Arthur, også nært knyttet til at han opplever at barna slår rot i Norge.

Jeg mener at Norge er et godt land for barna å vokse opp i, men vi har likevel polsk blod [han ler] og vi savner Polen. På samme tid blir barna våre mer og mer norske, og de vil sikkert ikke være så sterkt knyttet til Polen som vi er. Barna er hovedgrunnen til at vi fortsatt skal bo i Norge – barna våre og kanskje i framtiden, våre barnebarn. (Arthur)

I samtalen var ikke Arthur kun opptatt av at det velge å jobbe og bo i Norge ga en trygg økonomisk situasjon for familien. I likhet med mange av de andre fedrene i utvalget sammenligner han også arbeidsvilkårene i Polen med de han og kona har i Norge. «Jeg jobbet så lange arbeidsdager i Polen, det var ikke tid til familie. Vi kom til Norge for å få et nytt liv», forklarte Arthur. De lange arbeidsdagene ville gitt mindre tid og overskudd til barna.

Tidligere forskning der barn har vært sentrale informanter, har vist at foreldres arbeidsvilkår smitter over på barnas hverdagsliv (Bungum, 2008; Galinsky, 1999; Jacoby & Näsman, 1983). Gode arbeidsvilkår for foreldre gir barn bedre livsvilkår. Det er denne ganske enkle, men ofte oversette sammenhengen som Arthurs refleksjoner kan illustrere her. Jeg vil også argumentere for at dette kan forstås som en del av det praksisbaserte samspillet mellom forsørgelse og omsorg (Doucet, 2020) der det å forsørge er tett sammenvevd med hvilke muligheter jobben kan gi for tid og omsorg for barna.

Transnasjonale akademikerliv - usikkerhet og ambivalens

To av fedrene vi intervjuet var akademikere, midlertidig ansatte ved et universitet. Den ene av dem, som vi har kalt «Emil», hadde også en ektefelle som hadde en midlertidig stilling i akademia. Vi så at i begge disse familiene med midlertidige stillinger var usikkerheten om de skulle bli i Norge forståelig nok større enn hos Antoni, Arthur og de andre fedrene i faste stillinger. Emil og kona hadde tidligere hatt stipend og gjesteforskerstillinger i Tyskland, der deres første barn også var født. På intervjutidspunktet hadde de bodd i Norge i snart fem år og hadde nylig fått et barn til, men fortsatt hadde ingen av dem fått fast stilling.

Om fremtiden vår blir i Norge eller Polen – ja, det er et vanskelig spørsmål. Vi har begge kontrakter i ett og halvt år til. Da skal også vår eldste datter begynne på skolen. Det blir et godt tidspunkt til å bestemme om vi fortsatt skal bli her. Kanskje blir det en fast jobb, da blir det nok et lengre opphold i Norge, men ingenting er bestemt, for det avhenger ikke bare av oss. (Emil, midlertidig ansatt forsker)

Igjen kan vi se at skolestart for barna kan fremstå som et brekkpunkt, et punkt for ingen vei tilbake, for mange i den transnasjonale migrasjonsopplevelsen.

I samtalen med Emil kommer det også frem at han og kona ikke bare tenkte på hjemreise til Polen som en mulighet. De fulgte også nøye med på utlyste universitetsstillinger i flere europeiske land og var åpne for muligheten å reise videre fra Norge, bosette seg på nytt, hvis det klaffet slik at begge kunne få jobb. Inntrykket var også at begge arbeidet hardt for å få solide cv-er med prosjekter og publikasjoner, slik at de kunne øke mulighetene for å nå opp i konkurransen om fast stilling.

Usikkerheten med hensyn til fremtidige jobbmuligheter smittet også over på hvordan Emil reflekterte rundt det å lære seg norsk, også her begrunnet i hensynet til barna.

Vi bruker mye tid til å lære oss norsk, slik at barna våre skal føle seg komfortable med å invitere venner hjem, men også for å bli bedre innlemmet her. Samtidig lever vi i denne usikkerheten, vi vet jo ikke hva som skjer neste år. Burde vi ha investert enda mer tid til å lære oss språket, eller er det helt unødvendig? (Emil)

Det ligger en ambivalens i Emils tanker rundt hvor mye tid og krefter som skal brukes på å lære seg norsk. Å bli bedre norsk vil også bety å bli en bedre far for barna, forutsatt at de skal bo i Norge. Det er samtidig et spenn her mellom denne omsorgen og hensynet til den akademiske karrieren som skal forsørge familien. Det er krevende å kombinere den usikre jobbsituasjonen med omsorgen for barna.

I «måter å gjøre» og «måter å være på» (Levitt & Schiller, 2004) i det transnasjonale familielivet skiller Emil seg noe ut fra de øvrige fedrene i utvalget. Han og kona deltar riktignok noe i den polske foreningen/kirken, har polske venner, og reiser til Polen i ferier med barna for å besøke familie. Likevel virker det ikke som de er like sterkt involverte og aktive i det polske samfunnet i Norge, som eksempelvis Antoni og Arthur ovenfor. Det virker snarere som de er mer dedikerte til arbeidet på universitetet og samarbeidet med kolleger i Norge og internasjonalt. De er polske arbeidsinnvandrere i Norge, men det synes som de vel så mye identifiserer seg som internasjonalt orienterte forskere og akademikere og forholder seg til et internasjonalt akademisk arbeidsmarked. Typisk nok har de ikke fått faste stillinger ved universitetet, og de er derfor er nødt til å arbeide mye og hardt for å oppnå dette. Det kan muligens handle om sosial tilhørighet og at de kanskje føler seg mer «hjemme», også kulturelt sett, blant kolleger i academia enn eksempelvis i den polske foreningen.

Emil snakker heller ikke så mye om at han og kona savner Polen. Han forteller at de reiser ofte hjem for å besøke barnas besteforeldre, tanter, onkler og søskenbarn. Men usikkerhet med tanke på jobb og ambivalens med tanke på fremtiden for barna gir en «tomhet i tilværelsen», sier Emil – som også kan forstås som emosjonelle kostnader. Tanker om tilhørighet og fremtid i Emils refleksjoner handler her om denne «tomheten», der fremtiden fremstår som usikker preget av midlertidighet

Konklusjon: Barnas oppvekst endrer fedrenes liv

Hensikten med dette kapittelet har vært å utforske polske småbarnsfedres perspektiver knyttet til det å etablere seg med familie i kombinasjon med jobb i Norge. Her har jeg vært opptatt av hvilke refleksjoner fedrene gjør

seg om sin egen, sin partners og sine barns tilhørighet og fremtid i Norge og hvilke betydninger mulighetene for omsorg og forsørgelse av barna utgjør i disse refleksjonene.

Kapittelet kan leses som et bidrag til et nytt forskningsfelt der mannlige migranternes omsorgserfaringer står sentralt (Bell & Pustulka, 2017; Bungum & Kvande, 2022; Bjørnholt et al., 2017, Bjørnholt & Stefansen, 2018; Korsvik & Warat, 2016). I analysen henter jeg i tillegg inspirasjon fra Doucet (2020), som etterlyser flere narrativ som ivaretar det konseptuelle og praksisbaserte samspillet mellom forsørgelse og omsorg.

For å kunne åpne opp for økt innsikt i polske småbarns fedres situasjon i Norge har jeg inkludert et *transnasjonalt perspektiv*, og anvendt skillet mellom praksiser, «ways of doing» og identitet, «ways of being» (Levitt & Schiller, 2004). Herunder har jeg funnet det fruktbart å forstå de polske småbarnsfedrenes liv i Norge som *transnasjonale familieliv*. Transnasjonale familieliv der foreldre og barn lever sine liv sammen i ett hushold, men i et annet land enn hjemlandet (Bell & Erdal, 2015).

Fedrene har selvsagt ulike måter «å være på» og måter «å gjøre» det transnasjonale familielivet på, og det er også variasjoner mellom de polske fedrene som blant annet kan handle om arbeidssituasjon, arbeidsvilkår og klassetilhørighet, slik jeg har vist ovenfor. Likevel finner jeg noen gjennomgående likheter i migrasjonserfaringene hos disse polske fedrene. Ønskene om å kunne forsørge barna på en forsvarlig måte er tett sammenvevde med hvilke muligheter jobben og arbeidsvilkårene kan gi for tid og omsorg for barna. Mange av fedrene fremhever nettopp dette med muligheten for en jobb med arbeidsvilkår som kan kombineres med å ha tid og overskudd til barna og familielivet, som en grunn til at de ønsker å bli boende i Norge. Gode arbeidsvilkår kobles her til mulighetene for å ha tid til omsorg og økonomisk trygghet for barna. Et sentralt funn er også at når barna vokser til, begynner på skolen og slår rot i Norge, blir dette også en svært viktig grunn for å bli boende. Jeg ser dette som relevant for mobilitetsforskningens etterlysning av forskning som gir forståelse av hvorfor folk blir og ikke flytter. Mine funn tyder på at det å ha barn som vokser opp, lærer norsk, begynner på skolen, får venner og slår rot gjør at

de polske fedrene og deres ektefeller innstiller seg på en periode med immobilitet.

I dette kapitlet har jeg vært opptatt av å sette søkelyset på polske arbeidsmigranter som fedre. Jeg har argumentert for at dette kan forstås som det Doucet (2020) etterlyser som mulige komplekse konseptuelle forbindelser mellom omsorg og økonomisk forsørgelse.

Når barna er små synes det som om fedrene i denne undersøkelsen ikke kjenner så stort behov for å snakke flytende norsk. De kan være polske i Norge med manglende norskkunnskaper, og det kan fungere sånn noenlunde greit. Fedrene forteller at de bruker engelsk eller har mange andre polske kolleger på jobb. De første årene i Norge er de også gjerne usikre på hvor lenge de skal bli boende i Norge. Fedrene kan riktignok føle seg utenfor og fremmede overfor det norske på grunn av språkbarrierer, de kan føle savn, de kan føle seg splittet og delt mellom to land. Dette kan forstås som emosjonelle kostnader som bæres for barna og familien. På den andre siden bor de sammen med barn og ektefelle i Norge i en by med tilgang på et stort lokalt polsk miljø med polske venner. Etter hvert som det transnasjonale familielivet får lengre varighet og de eldste barna vokser opp, ser jeg at behovet og ønsket om å bli bedre i norsk og å bli en del av det norske samfunnet, øker hos fedrene. Barnas betydning for fedrenes utvikling kan betegnes som en *emosjonell prosess* hos fedrene. Omsorgen og hensynet til barnas behov, ser ut til å være en kraft som skaper endringer i fedrenes måter å være og å gjøre det transnasjonale familielivet. Når barna skal begynne på skolen oppleves det som å stå ved en korsvei eller et slags punkt uten vei tilbake. Hvis familien skal returnere til Polen bør det skje før barna når skolealder, noe som også er en gjennomgående holdning blant fedrene. Det er nå behovet for å lære mer og bedre norsk også blir mer påtrevende og kanskje frustrerende for mange av fedrene. Ønsket om å bli bedre i norsk kan forstås som en del av fedrenes omsorgsprosjekt for barna slik at de skal få en god oppvekst i Norge, et prosjekt som er sammenvevd med forsørgeransvaret. Barnas oppvekst og liv i Norge ser på denne måten ut til å gradvis endre fedrenes migrasjonsopplevelse av det transnasjonale familielivet.

Referanser

- Arnholtz, J. & Eldring, L. (2015). Varying perceptions of social dumping in similar countries. I M. Bernaciak (Red.), *Market expansion and social dumping in Europe* (kap. 4). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315766607>
- Baldassar, L. & Merla, L. (Red.). (2014). *Transnational families, migration and the circulation of care: Understanding mobility and absence in family life*. Routledge.
- Bell, J. & Erdal, M. B. (2015). Limited but enduring transnational ties? Transnational family life among Polish migrants in Norway. *Polish Diaspora Review*, 157(3), 77–98. <https://www.prio.org/publications/8872>
- Bell, J. & Pustulka, P. (2017). Multiple masculinities of Polish migrant men. *International Journal for Masculinity Studies*, 12(2), 127–143. <https://doi.org/10.1080/18902138.2017.1341677>
- Bjørnholt, M., Stefansen, K., Wezyk, A. & Merecz, D. (2017). The role of family policy regimes in work-family adaptations: Polish parents in Norway and Poland. *Central and Eastern European Migration Review*, 6(2), 31–50. <https://doi.org/10.17467/ceemr.2017.12>
- Bjørnholt, M. & Stefansen, K. (2018). Same but different: Polish and Norwegian parents' work–family adaptations in Norway. *Journal of European Social Policy*, 29(2), 292–304. <https://doi.org/10.1177/0958928718758824>
- Bungum, B. (2008). *Barndommens tid og foreldres arbeidsliv. En sosiologisk studie av barn og yrkesaktive mødres og fedres perspektiver på arbeids- og familieliv* [Doktorgradsavhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet]. NTNU Open. <http://hdl.handle.net/11250/268053>
- Bungum, B. & Kvande, E. (2022). Polish migrant fathers using parental leave in Norway. *Journal of Family Issues*, 34(3). <https://doi.org/10.20377/jfr-753>
- Dumitru, S. (2014). From «brain drain» to «care drain». Women's labor migration and methodological sexism. *Women's Studies International Forum*, 47, 203–212.
- Doucet, A. (2020). Father involvement, care and breadwinning: Genealogies of concepts and revised conceptual narratives. *Genealogy*, 4(14). <https://doi.org/103390/genealogy4010014>
- Dzamarija, M. T. (2016). *Barn og unge voksne med innvandrerbakgrunn. Demografi, utdanning og inntekt* (SSB-rapport 2016/23). <http://hdl.handle.net/11250/2442882>
- Dølvik, J. K. & Eldring, L. (2006). Industrial relations responses to migration and posting of workers after EU enlargement: Nordic trends and differences. *Transfer – European Review of Labour and Research*, 12(2).
- Døvik, J. K. & Visser, J. (2009). Free movement, equal treatment and worker rights: Can the EU solve its trilemma of fundamental principles? *Industrial Relations Journal*, 2, 491–509.
- Eldring, L. (2015). Tåler den norske modellen arbeidsinnvandring? I B. Bungum, U. Fortseth & E. Kvande (Red.), *Den norske modellen* (s. 143–158). Fagbokforlaget.

- Eldring, L. & Friberg, J. H. (2013). Europeisk arbeidsmobilitet: Utfordringer for de nordiske arbeidsmarkedene. *Søkelys på arbeidslivet*, 30(1–2), 22–39.
- Eldring, L & Trevena, P. (2007). *Polsk byggenæring i bevegelse* (Fafo-notat 2007:05). <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-notater/polsk-byggenæring-i-bevegelse>
- Galinsky, E. (1999). *Ask the children. What America's children really think about working parents*. William Morrow and Company.
- Halfacree, K., & Rivera, M. J. (2012). Moving to the countryside ... and staying: Lives beyond representations. *Sociologia Ruralis*, 52(1), 92–114.
- Hochschild, A. R. (2013). *So how's the family? And other essays*. California Press.
- Jacoby, A. L. & Näsman, E. (1983). *Mamma pappa jobb. Föräldrar och barn om arbetets villkor*. Arbeidslivscentrum.
- Korsvik, T. R. & Warat, M. (2016). Framing leave for fathers in Norway and Poland: Just a matter of gender equality? *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 24(2), 110–125. <https://dx.doi.org/10.1080/08038740.2016.1182588>
- Levitt, P. & Dehesa, R. (2017). Rethinking «transnational migration and the redefinition of the state» or what to do about (semi-)permanent impermanence. *Ethnic and Racial Studies*, 40(9), 1520–1526. <https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1308531>
- Levitt, P. & Schiller, N. G. (2004). Conceptualizing simultaneity: A transnational social field perspective on society. *International Migration Review*, 38(3), 1002–1039.
- McCarthy, J. & Edwards, R. (2011). *Key concepts in family studies*. Oxford Polity.
- Palenga-Möllnbeck, E. (2013). Care chains in Eastern and Central Europe: Male and female domestic work at the intersections of gender, class, and ethnicity. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 11(4), 364–383.
- Pustulka, P., Struzik, J. & Ślusarczyk, M. (2015). Caught between breadwinning and emotional provisions: The case of polish migrant fathers in Norway. *Studia Humanistyczne*, 14(2).
- Rye, J. F. & Slettebak, M. H. (2020). The new geography of labour migration: EU11 migrants in rural Norway. *Journal of Rural Studies*, 75, 125–131. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.01.014>
- Schewel, K. (2019). Understanding immobility: Moving beyond the mobility bias in migration studies. *International Migration Review*, 54(2), 328–355. <https://doi.org/10.1177/0197918319831952>
- Schiller, N. G., Basch, L. & Blanc-Schanton, C. (Red.). (1992). *Towards a transnational perspective on migration: Race, class, ethnicity and nationalism reconsidered*. Academy of Science.
- Slany, K., Slusarczyk, M., Pustulka, P. & Guribye, E. (Red.). (2018). *Transnational Polish families in Norway. Social capital, integration, institutions and care*. Peter Lang.

- Statistisk Sentralbyrå (2020). Økt arbeidsinnvandring i fjor. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/okt-arbeidsinnvandring-i-fjor>
- Yeates, N. (2012). Global care chains: A state-of-the-art review and future directions in care transnationalization research. *Global Networks – A Journal of Transnational Affairs*, 12(2), 135–154.
- Østby, L. (2017). Arbeidsinnvandrere – fra hovedstadsfenomen til vanlig syn over hele landet. *Samfunnsspeilet*, 3.